

MIŁOSZ ZIELIŃSKI*

THE CITY PARK AS AN EXPRESSION OF THE NEEDS OF SOCIETY – CASE STUDY: “THE PARK AT THE BALATON” IN WARSAW

PARK MIEJSKI JAKO WYRAZ POTRZEB SPOŁECZNYCH – STUDIUM PRZYPADKU „PARKU NAD BALATONEM” W WARSZAWIE

Abstract

The aim of this article is to analyse the effects that have been achieved during the design and implementation of the Public Park at the “Balaton” in Warsaw. This case is interesting due to the fact that the process of its design was based on the principles of public participation, with active involvement from professional designers, the local community and the authorities of the district. The large number of visitors to the park stands as a testament to the success of the project and the attractive nature of the area. This example is thus an interesting base for analysis. The article contains a thesis that, when properly carried out, public participation ceases to be a “rotten compromise” (in the context of aesthetics, function, etc.), but allows new physical and social values to be introduced into a space.

Keywords: information, consultation, design, community participation

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza efektów uzyskanych przy projekcie i realizacji publicznego Parku nad „Balatonem” w Warszawie. Przypadek ten jest interesujący, ponieważ proces tworzenia parku oparty był na zasadach partycypacji społecznej, w której aktywnymi uczestnikami byli: profesjonalni projektanci, społeczność lokalna oraz władze dzielnicy. O udanej inwestycji i atrakcyjności miejsca świadczą licznie odwiedzający park użytkownicy. Przypadek ten stanowi zatem doskonały materiał do analizy. W artykule postawiono tezę, że poprawnie przeprowadzona partycypacja społeczna nie jest „zgniłym kompromisem” (w kontekście zagadnień estetycznych, funkcjonalnych itd.), ale służy wprowadzeniu do przestrzeni nowych wartości, zarówno fizycznych, jak i społecznych.

Słowa kluczowe: informowanie, konsultowanie, projektowanie, współdziałalność społeczności lokalnej

* Ph.D. Eng. Arch. Miłosz Zieliński, Department of Landscape Architecture, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology.

1. Introduction

The topic of public participation in Poland, especially in the context of professions that deal with the shaping of space, is widely discussed in various fields, especially so during the last couple of years¹. Towards the end of the 1960's, the sociologist Sherry Arnstein formulated a model of participation, which she illustrated by using the so-called "ladder of participation"². It shows the degrees of the factual involvement of communities in the decisions that are being made, ranging from no participation, which was equated with manipulation and therapy, all the way to full participation, with the gradual levels in between. In the case of the Park at the Balaton, the "information" level is particularly interesting. It is a level that is regarded as belonging to the lower tiers of the ladder, the ones which denote no participation at all. However, it is a good introduction to real involvement. The level directly above – consultation – was described by the author as a virtual type of participation, but with a potential for further development – something which is also important for the Warsaw case. The author's research on the problem has confirmed the validity of Sherry Arnstein's theses, finding them to be true in the context of XXI century Poland, with certain exceptions stemming from local conditions³.

The title of this article – "The City Park as an Expression of the Needs of Society" is slightly pawky, as its ending chapter proves.

The main foundation of this article is the following thesis: a properly conducted process of public participation is not a "rotten compromise" (in the context of aesthetic and functional issues, etc.), but allows new physical and social values to be introduced into a space. In this case, the correctness of the thesis should be understood not by the implementation of the highest level of participation featured by the ladder, that of "citizen control", but as the responsible and honest introduction of the local community into the process of designing and implementing construction projects.

The method of the work is a case study analysis based on source material, observation of the functioning of the park and individual interviews within focus groups.

¹ Inspired by this discussion, the author undertook his own research, of which this article is a small, autonomous fragment. The full form of this research and its results are provided in the dissertation: M. Zieliński, *Wpływ czynników antropogenicznych na kształtowanie krajobrazu w kontekście procesów projektowych i partycypacji społecznej*, Ph.D. thesis, Kraków 2013, p. 209. Accessible through the digital repository of the Cracow University of Technology.

² S.R. Arnstein, *A Ladder of Citizen Participation*, JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969, p. 216-224; also available in Polish: S.R. Arnstein, *Drabina partycypacji*, [in:] J. Erbel, P. Sadura (eds.), *Partycypacja. Przewodnik Krytyki Politycznej*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012, p. 12-39.

³ M. Zieliński, *Aktywność społeczności lokalnych wobec chaosu przestrzennego w miastach*, TEKA Komisji Urbanistyki i Architektury O/PAN w Krakowie, Vol. XLI, 2013, p. 183-195; www.teka.pk.edu.pl.

2. The Case of the Park at The Balaton in Warsaw

2.1. The Site

The case under analysis is located in Warsaw, in the district of Praga-Południe, on the right bank of the river Vistula. The artificial lake has an area of 2.5 ha and is called the Balaton due to its shallowness. It is surrounded by high intensity residential developments. The area around the lake was considered one of the most neglected areas of greenery in the district. The area lacked even the most basic forms of arrangement, and the 7 ha of land around the lake has a poor reputation due to high crime rates. The shadowy areas, covered in freely growing plants, did nothing to address the feeling of danger, similarly to the remains of the construction sites of the surrounding housing complexes.

2.2. The Idea

The district authorities of Praga-Południe decided in 2007 to put the area to use and turn it into a park which could meet the needs of the local inhabitants⁴. The area is an enclave of greenery for the surrounding Gocław residential estate, which is inhabited by around 50 thousand residents living mainly in prefabricated concrete housing blocks. The result of this decision was the creation of a park with the involvement of the local residents. The process of public consultation was initiated by the vice-mayor of the district at the time.

2.3. The Structure of the Project In Terms of Use of Participation Tools

The entire process was divided into a couple of stages of the project's design and implementation.

It made use of the following forms and tools of participation:

- resident opinion polls,
- open meetings with the residents and the district authorities,
- communication through the media (including the internet).

The first level of consultation revolved around the development of ideas for arranging the park, as well as the gathering of the residents' opinions. The structure of the questionnaires enabled the project staff to gather answers to questions regarding the current form in which the area is being used, while its second part focused on the visions and expectations regarding the future of the park. The respondents could pick from 25 different forms and propositions of the organisation of the park, providing them with the ability to voice their own opinions in the form of open questions. The questionnaires were distributed among the residents using three methods:

- using the web page of the District Authority of Praga-Południe,
- using printed forms sent to housing cooperatives and associations whose buildings are directly adjacent to the planned park,

⁴ P. Hardecki, K. Zinowiec-Cieplik, *Park jako przestrzeń integracji społecznej*, [in:] *Kultura przestrzeni gminy*, J. Królikowski, B. Rothmiel, K. Juśkiewicz (eds.), Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2010, p. 74-80.

- handing out forms during an open air event organised at the site of the future park, which attracted a substantial number of attendees.

Over 300 answers were collected in total, most of which were obtained through direct channels. Despite the fact that this number appears to be relatively low, the overall result of the opinion poll has been determined a success. The pioneering nature of the venture had enormous social value, as it raised awareness of this form of cooperation among members of the local community and the district authorities.

The gathered information, especially the views and expectations of the residents, became guidelines for the architects participating in the competition. It was decided that every option that received 30% or more of the votes in the polls would become obligatory for the designers, and those of the propositions which did not exceed 30% while still receiving substantial support in the polls would become non-binding guidelines which could be implemented but were not obligatory. This formed the basis of communicating to the community the scale of its influence on the future development of public spaces. This communication translated into an increased motivation of the community to further participate in the process, as well as to a higher trustworthiness of the actions of the local authorities. It must also be said that the opinions gathered during the polls were used to determine the criteria used to evaluate the design competition entries⁵. The result was an architectural competition, with the main prize being awarded to the Palk Architekci design office, consisting of arch. Piotr Hardecki, arch. kraj. Kinga Zinowiec-Cieplik, arch. Krzysztof Łaniewski-Wołk and Łukasz Stępiak.

The publication of the results of the competition was not the end of the process. During the next stage, the winning conceptual design was the topic of a discussion. The residents could see the impact of their opinions on the results of the competition. These were presented in the form of an open exhibition and two meetings, during which the winning design was discussed. The first meeting was between the representatives of the district authorities that were responsible for the project and the representatives of the community of the Goćlaw housing estate. The second meeting was of equal importance, as it was open to any and all residents that were interested in the project. According to the account of the author of the winning design, “around a hundred persons from different organisations (mostly older persons, but there was no shortage of active mothers with their children, in addition, there were almost no young people, which shows their lack of faith in the meaningfulness of such meetings)”⁶. The authors of the winning design were initially worried about the possible lack of acceptance for the solutions that it featured. However, these worries proved to be unfounded, as their presentation was awarded with an ovation.

From the point of view of this work, the testimony of the authors of the winning design cannot be overemphasized. It provides a two-sided view of the matter: from within the creative process and from the point of view of the experts/designers. Furthermore, it is an example of the balancing of problems related to design (in terms of the professional approach to design) and the processes of participation. The meeting with the residents and the mutual discussion on the ideas presented by the architects proved conducive to the development of modifications to the design, so that it could be suited to the needs of its future users in the best possible manner.

⁵ <http://dobrepraktyki.decdujmyrazem.pl/x/760749> (access: November 2012).

⁶ Quoted from the correspondence exchanged in November and December 2012 between architect Piotr Hardecki and the author of the article, source material available in the author's own archive.

In the opinion of the authors of the design, “the most inquisitive of the participants were the parents, who inquired about the details of the design of the playground. The local fishing enthusiasts proposed the removal of dedicated fishing platforms, claiming that they did not need them”⁷.

It needs to be added that all of the elements of the process were accompanied by an information campaign, which provided current updates to the residents through various information channels.

The second stage of the consultation phase, carried out by the district authorities online, featured a combination of informing the residents of the form of the proposed space with further information gathering and supporting their increased involvement in communicating their opinions. The area around the lake was used to host an open air exhibit with information boards showing the design of the park and featuring all of the important information regarding its concept, in addition to dates of the project’s stages and the overall costs to the district authorities. This was also the stage at which the shape of the future playground became much more detailed. According to Piotr Hardecki, “the most important result of the online stage came in the form of an e-mail from one of the mothers with a proposition of introducing a specific element to the playground in the form of a ship. This proposition inspired me to redesign the entire playground (located on a small peninsula in the vicinity of the large lake) and turn it into a sort of ‘Balaton port’”⁸. It was then that the authors changed the toys in the playground so that it featured a ship (specifically the one requested by the previously mentioned resident), the wreck of another ship, a wall for climbing in the shape of a lighthouse, a train with small cars to serve as a port service train, etc.

According to the lead designer, the fact that the playground equipment was selected through the use of public participation was a powerful argument against the propositions made by the contractors to have them replaced with cheaper ones, something which they brought up from time to time over the course of construction.

Over the course of the analysis of the project, the designers were asked whether consultations provided the design with additional values that would have been harder to attain under different conditions – referring to both material and immaterial design solutions. According to the architects, “the process of consultation alone did little to improve the design (apart from the playground, as in this case it provided the foundation for its form). However, it was a key part of establishing the needs of the residents and developing the program of the future park, in addition to helping in the formulation of competition guidelines and the grading criteria for competition entries. It is possible that these consultations were one of the reasons why the park, was so well received by its users upon being opened”⁹. According to data provided by the Praga-Południe district authority, the use of the area around the lake increased tenfold¹⁰.

The entire project was summarised by the lead designer in the following statement: “I have very fond memories of the entire design process of developing the “Park at the Balaton”, ranging from the competition, the design phase, overseeing the construction site, all the way to

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ <http://dobrepraktyki.decdujmyrazem.pl/x/760749> (access: November 2012).

the official opening. I think that, after two years of use, the park fulfils the basic principles of its design – it fulfils the role of a “public salon” of this part of the Gocław housing estate, at the same time providing a haven for wild birds and being a reserve of greenery within the city”¹¹.

3. Summary and conclusion

The construction of the park in Warsaw’s Praga district and the creation of a good, active public space with the participation of the residents, the active involvement of the designers, the municipal government and the future users was not the only benefit of the project.

There are several immaterial benefits associated with it, including:

- the satisfaction and contentment of the residents with the project and its implementation,
- a drop in the amount of complaints filed at the District Authority Office,
- a change in the residents’ and local officials’ approach to participation¹².

The parties that participated in the project (both the residents and members of the administration), initially distrustful, had a chance to see the benefits that arise from this method of carrying out construction projects within a city for themselves. The residents that have derived positive conclusions from the project and who have good memories associated with it will be more likely to take part in similar projects in the future, in addition to providing advertisement for this type of approach among their acquaintances.

Another fact that needs to be mentioned is the responsible and honest approach to the consultation process from the administration, as its members were aware of the possible dangers that are related to consulting projects that are to be implemented sometime in the future and that may not necessarily be implemented, allowing them to avoid the problem. According to Adam Grzegorzówka, the vice-mayor of Praga-Południe “(...) We need to use public participation only when the effects are going to be implemented. Otherwise this only leads to frustration among the residents, producing a conflict instead of any real benefit”¹³.

Among the opponents of the participatory method of carrying out construction projects and architectural and landscape design, there are opinions that the involvement of residents, who lack professional knowledge on the subject for the most part, is detrimental, especially regarding the aesthetic and functional aspects of projects. The case of the “Park at the Balaton” has proven this opinion wrong. The ideas developed by the local community regarding the arrangement of a public space have been given form by a professional – an architect, who had the final say regarding the final form of the design. It seems that this is an optimal model of carrying out public projects, especially those that regard a public space and that are important to society. One idea can, after all, be expressed through different spatial forms. The developed and consulted idea of a project, in effect, is given a form, the proper function and aesthetic expression of which is guaranteed by a professional designer. His talent, experience and creative instinct round out the knowledge and the needs of the residents regarding the site of a project, resulting in a shift in space. This shift is important as it is carried out in accordance

¹¹ Quoted from the correspondence exchanged in November and December 2012 between architect Piotr Hardecki and the author of the article, source material available in the author’s own archive.

¹² <http://dobrepraktyki.decdujmyrazem.pl/x/760749> (access: November 2012).

¹³ *Ibidem*.

with guidelines that are dictated by future users, with their acceptance, all kept in accordance with all of the rules of professional architectural and landscape design. The quality of the design and its implementation has been attested by the fact, that the “Park at the Balaton” was nominated to receive the *European Prize for Urban Public Space 2012*. This means that it is appreciated not only by its users, but also by professional circles.

The title of this article, which mentions a public park as an expression of social needs is slightly pawky. This is made clear by the analysis of our chosen case study. Should we compare the number of persons that could potentially be interested in the subject – around 50 thousand residents – to the number of around 300 persons that were polled, then the share of the persons that actively participated in the process (persons that were not only informed of, but who actively communicated their ideas and needs “consultation”) is around 0.6%. Even should we add to this the number of persons that were passively interested in the process (those that were only being informed of the progress of the project, but did not provide their opinions “information”) then we can conclude that the end result was influenced by a limited and thus non-representative group of residents. This means that we can hardly speak of a true expression of needs. Nevertheless, the lack of any forms of protest and the enthusiastic reception of the design solutions and the final form of the park allows us to point out that the initiative of inviting the residents to participate in a project and providing honest information on its current status can positively influence its acceptance.

The example of the “Park at the Balaton” shows that the final form of the park has been derived from the opinions of the residents that were transformed by the designers. The most important ideas and needs voiced by the residents became excellent guidelines for the architects to work with. On the other hand, the acceptance of the concept design that won the competition and the virtual lack of any complaints, imply that:

- the designers understood the needs of the residents and addressed them in a successful manner,
- the most important need of the residents was to have a park in the first place,
- the idea of including the residents in the process of developing the project has positively affected its acceptance.

Looking at this example through the prism of the “participation ladder” by Sherry Amstein, we can conclude that in the current state of affairs a responsible and honest information campaign combined with consultation are sufficient participation steps. This, of course, does not mean that a more active form of participation – a real form of participation – should not be attempted in the field of shaping space. The case in question only illustrates that when certain conditions are met, the “information” and “consultation” steps are enough for the process to succeed. These conditions can be defined as follows:

- the existence of an objective need for the conversion of a specific area into a public space,
- a solid professional preparation and implementation of the process,
- a responsible approach of the parties participating in the project,
- the lack of parties with particular interests regarding the area.

This case also proves another thesis. It points to the immense need for green areas like gardens, parks etc. in heavily urbanized areas and how strongly they can influence the humanization of these spaces¹⁴.

¹⁴ Cf. A. Zachariasz, *On the value and valuation of gardens – on various aspects of gardens – „The purest of human pleasures”*, “Czasopismo Techniczne”, 5-A/2014, p. 9-34.

1. Wstęp

Temat partycypacji społecznej, zwłaszcza w odniesieniu do profesji zajmujących się kształtowaniem przestrzeni, jest mocno eksploatowany w różnych środowiskach, zwłaszcza w ostatnich latach w Polsce¹. Z końcem lat 60. XX w. badaczka socjologii Sherry Arnstein opisała model funkcjonowania partycypacji, który zobrazowała tzw. drabiną partycypacji². Pokazuje ona stopnie faktycznego udziału społeczności w podejmowanych decyzjach od zerowego uczestnictwa, za które należy uznać manipulację i terapię, aż do całkowitego udziału. Między tymi biegunami znajdują się stopnie pośrednie. W kontekście casusu Parku nad Balatonem interesujący jest poziom „informowanie”. To szczebel zaliczany jednak do dolnych poziomów drabiny, w których notuje się brak jakiegokolwiek uczestnictwa. Tym niemniej stanowi dobry wstęp do rzeczywistego uczestnictwa. Znajdujące się szczebel wyżej „konsultacje” zostały przez autorkę zaliczone do działań pozorowanych, ale z potencjałem do dalszego rozwoju uczestnictwa, i są one również znaczące dla przypadku warszawskiego. Autorskie badania tej problematyki potwierdziły zasadność tez Sherry Arnstein, także w kontekście polskim już w XXI w., choć z pewnymi zastrzeżeniami adekwatnymi do specyfiki lokalnej³.

Tytuł niniejszego artykułu *Park miejski jako wyraz potrzeb społecznych* jest nieco przewrotny, co dowiedzione zostanie pod koniec pracy.

Naczelnym założeniem pracy jest teza stanowiąca, że: poprawnie przeprowadzona partycypacja społeczna nie jest „zgniłym kompromisem” (w kontekście zagadnień estetycznych, funkcjonalnych itd.), ale służy wprowadzeniu do przestrzeni nowych wartości, zarówno fizycznych, jak i społecznych. Przy czym poprawność należy rozumieć nie przez realizację najwyższego szczebla drabiny, czyli „obywatelskiej kontroli”, lecz jako odpowiedzialne i podbudowane dobrą wolą wprowadzanie do procesu planowania i realizowania inwestycji uczestnictwa lokalnej społeczności.

Metoda pracy oparta jest na analizie studium przypadku w oparciu o badania materiałów źródłowych, obserwacje funkcjonowania parku oraz indywidualne wywiady zogniskowane.

¹ Na fali tej dyskusji autor podjął własne badania, których niniejsza praca jest niewielkim, autonomicznym fragmentem. Z całością badań i wyników można zapoznać się w dysertacji: M. Zieliński, *Wpływ czynników antropogenicznych na kształtowanie krajobrazu w kontekście procesów projektowych i partycypacji społecznej*, rozprawa doktorska wykonana na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej, promotor prof. dr hab. inż. arch. Wojciech Kosiński, Kraków 2013, s. 209; dostęp przez cyfrowe repozytorium Politechniki Krakowskiej.

² S.R. Arnstein, *A Ladder of Citizen Participation*, JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969, s. 216-224; także w polskim tłumaczeniu: *Drabina partycypacji*, [w:] J. Erbel, P. Sadura (red.), *Partycypacja. Przewodnik Krytyki Politycznej*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012, s. 12-39.

³ M. Zieliński, *Aktywność społeczności lokalnych wobec chaosu przestrzennego w miastach*, „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury O/PAN w Krakowie”, Tom XLI, 2013, s. 183-195.

2. Casus Parku nad Balatonem w Warszawie

2.1. Miejsce

Przykład zlokalizowany jest w Warszawie na prawym brzegu Wisły w dzielnicy Praga-Południe. Sztuczne jezioro o powierzchni 2,5 ha, z uwagi na swój płytki charakter nazywane Balatonem, znajduje się w otoczeniu zabudowy mieszkaniowej o wysokiej intensywności. Przez wiele lat teren nad praskim akwenem zaliczany był do najbardziej zaniedbanych obszarów zieleni w dzielnicy. Brakowało podstawowych form zagospodarowania, a 7 ha terenów trawiastych wokół akwenu cieszyło się złą sławą, przede wszystkim z uwagi na niski poziom bezpieczeństwa. Zacienione i zasłonięte przez dziką zieleń miejsca nie polepszały poczucia bezpieczeństwa, podobnie jak pozostałości po budowie pobliskich osiedli.

2.2. Idea

W 2007 r. władze dzielnicy Praga-Południe zdecydowały, by wykorzystać ten niezagospodarowany teren i stworzyć tam park, który będzie odpowiadał potrzebom okolicznych mieszkańców⁴. Jednakowoż obszar ten jest enklawą zieleni dla otaczającego omawiany teren osiedla Gocław, które zamieszkuje około 50 tys. osób, głównie w blokach z wielkiej płyty. Konsekwencją tego było tworzenie parku przy współuczestnictwie mieszkańców. Proces publicznych konsultacji zainicjowany został przez ówczesnego wiceburmistrza dzielnicy.

2.3. Konstrukcja projektu z wykorzystaniem narzędzi partycypacyjnych

Cały proces oparty został na kilku etapach tworzenia i wdrażania projektu. Zastosowano takie formy i narzędzia partycypacji jak:

- ankiety badanie opinii mieszkańców,
- spotkania otwarte z mieszkańcami oraz z władzami osiedli,
- komunikacja przez media (w tym Internet).

Pierwszym poziomem konsultacji było generowanie pomysłów na zagospodarowanie parku przez zbieranie opinii wśród mieszkańców. Konstrukcja ankiety pozwalała uzyskać odpowiedzi na pytania dotyczące aktualnych sposobów użytkowania terenu, a w drugiej części pozyskiwano wyobrażenia i oczekiwania względem nowej przestrzeni parku. Respondenci mogli wybierać spośród 25 różnych sposobów i propozycji organizacji parku, a – w celu poszerzenia oglądu sprawy – pozwolono wypowiadać się własnymi słowami w pytaniach otwartych. Formularze ankietowe rozprowadzono wśród mieszkańców za pomocą trzech źródeł:

- dzięki stronie internetowej Urzędu Dzielnicy Praga-Południe,
- za pomocy formularzy papierowych przesłanych do spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych, których budynki znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie planowanego parku,

⁴ P. Hardecki, K. Zinowiec-Cieplik, *Park jako przestrzeń integracji społecznej*, [w:] *Kultura przestrzeni gminy*, J. Królikowski, B. Rothmiel, K. Juśkiewicz (red.), Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2010, s. 74-80.

- rozdając ankiety w czasie imprezy plenerowej zorganizowanej na obszarze przyszłego parku, która przyciągnęła wielu mieszkańców.

Łącznie zebrano ponad 300 odpowiedzi, z czego większość uzyskana została przez bezpośredni kanał dotarcia. Mimo iż taka suma respondentów to relatywnie niewielka ilość, to badanie jednak należy uznać za sukces. Pionierski charakter przedsięwzięcia miał ogromną wartość społeczną – przybliżył bowiem ogółowi społeczności lokalnej oraz władzom tenże rodzaj współpracy.

Zebrane informacje, przede wszystkim poglądy i oczekiwania mieszkańców, stały się wytycznymi dla architektów stających do konkursu. Ustalono, że każda opcja, która uzyska ponad 30% głosów ankietowanych, stanie się obligatoryjna dla projektantów, a te z propozycji, które nie przekroczyły pułapu 30%, a w ankiecie uzyskały liczne poparcie, staną się wytycznymi bez konieczności ich aplikacji do projektu. Dało to podstawę do komunikowania społeczności, jaka jest skala jej wpływu na przyszłe ukształtowanie przestrzeni publicznej. Komunikacja ta zaowocowała z kolei wzrostem motywacji wśród społeczności do dalszego współuczestnictwa w procesie, a także uwiarygodniła działania władz lokalnych. Warto dodać, że opinie zebrane podczas badania ankietowego wyznaczyły również kryteria oceny projektów złożonych do konkursu⁵. W efekcie tych działań odbył się konkurs architektoniczny, w którym główną nagrodę otrzymała koncepcja warszawskiej pracowni Palk Architektki w składzie: arch. Piotr Hardecki, arch. kraj. Kinga Zinowiec-Cieplik, arch. Krzysztof Łaniewski-Wołk i arch. Łukasz Stępiak.

Ogłoszenie wyników konkursu i ich upublicznienie nie zakończyło procesu. Rozpoczęto kolejny poziom procesu, w którym to wyłoniona koncepcja stała się przedmiotem dyskusji. Mieszkańcy mieli okazję przekonać się o wpływie ich głosów na rozstrzygnięcia. Odbyło się to za pomocą otwartej wystawy oraz dwóch spotkań, na których konsultowano wyłoniony projekt. Jedno spotkanie odbyło się z udziałem przedstawicieli władz dzielnicy odpowiedzialnych za projekt i przedstawicieli samorządu osiedla Goław. Niebagatelną wagę miało drugie spotkanie, otwarte dla wszystkich zainteresowanych mieszkańców. Według relacji autora zwycięskiej koncepcji: „w spotkaniu wzięło udział oprócz zespołu projektowego i przedstawicieli urzędu około stu osób z różnych środowisk (przeważnie starszych, ale zdarzały się również aktywne matki z dziećmi, prawie nie było młodzieży, co może świadczyć o znikomej wartości tego typu spotkań w mniemaniu młodych)”⁶. Jedyna obawa zespołu autorskiego przed spotkaniem była związana z możliwym brakiem akceptacji zaproponowanych rozwiązań. Jak zapewniają twórcy, okazała się bezpodstawna, a autorska prezentacja została nagrodzona brawami.

Relacja autorów, z punktu widzenia niniejszej pracy, jest nie do przecenienia, prezentuje bowiem podwójny ogląd sprawy: ze środka procesu kreacyjno-społecznego i dodatkowo w perspektywie ekspertów/projektantów. Ponadto stanowi niejako przykład zbalansowania problemów projektowych (w rozumieniu specyfiki warsztatu profesjonalnego projektanta), jak i procesów partycypacyjnych.

Spotkanie z mieszkańcami i wspólna debata nad przedstawionymi pomysłami architektów były owocne i przydatne w wypracowaniu dalszych poprawek do projektu, tak by maksymalnie dostosować projekt do potrzeb przyszłych użytkowników.

⁵ <http://dobrepraktyki.decdujmyrazem.pl/x/760749> (dostęp: listopad 2012).

⁶ Cytat z korespondencji prowadzonej w listopadzie i grudniu 2012 r. pomiędzy architektem Piotrem Hardeckim i autorem niniejszej pracy (materiał w posiadaniu autora).

W opinii autorów projektu: „najbardziej dociekliwi byli rodzice dopytujący się o szczegóły rozwiązań placu zabaw. Okoliczni wędkarze zaproponowali rezygnację z przeznaczonych dla nich specjalnych pomostów, bo nie były im potrzebne”⁷.

Należy dodać, że wszystkim prowadzonym działaniom towarzyszyła akcja informacyjna, prowadzona równolegle różnymi kanałami dotarcia do mieszkańców.

Na kolejnym etapie konsultacji, przeprowadzonej drogą elektroniczną przez urząd dzielnicy, nastąpiło połączenie sposobu informowania mieszkańców o formie zaproponowanej przestrzeni z dalszym zbieraniem informacji i angażowaniem mieszkańców w wymianę myśli. Wokół akwenu zorganizowano wystawę plenerową z tablicami informacyjnymi prezentującymi projekt parku oraz wszelkimi wiadomościami dotyczącymi koncepcji, w tym także terminów poszczególnych etapów, jak również kosztów ponoszonych przez dzielnicę. Wtedy też sprecyzowano kształt przyszłego placu zabaw dla dzieci. Zdaniem Piotra Hardeckiego: „najpoważniejszym rezultatem etapu elektronicznego był mail od jednej z matek z propozycją wstawienia na plac zabaw konkretnego zestawu zabawowego w formie statku. Propozycja ta stała się dla mnie inspiracją do przeprojektowania całego placu zabaw (umiejscowionego na cyplu w pobliżu rozległego zbiornika wodnego) w rodzaj zabawowego ‘portu nad Balatonem’”⁸. Wówczas autorzy zmienili dobór zabawek tak, aby na placu zabaw znalazły się: statek (dokładnie ten, który chciała mieszkanka), wrak żaglowca, wieża do wspinania w formie latarni morskiej, pociąg z wagonikami na nabrzeżu portowym itp.

Niebagatelny jest w opinii głównego projektanta fakt, że zabawki na placu zabaw, będące efektem konsultacji społecznych, stały się (po stronie twórców) poważnym argumentem przeciwko propozycjom zamiany zestawów na tańsze, czynionym co jakiś czas na etapie budowy przez wykonawcę.

W ramach analizy powyższego procesu zapytano projektantów, czy konsultacje wniosły do projektu wartości, które w innym przypadku trudno byłoby uzyskać? (mając na myśli rozwiązania projektowe zarówno materialne, jak i nie materialne). Zdaniem architektów: „w zakresie rozwiązań projektowych konsultacje nie wniosły wiele (oprócz placu zabaw, gdzie leżą one u podstaw zrealizowanego rozwiązania). Natomiast w zakresie określania potrzeb mieszkańców i programu przyszłego parku, czyli ustalania warunków i kryteriów oceny prac w organizowanym konkursie architektonicznym, z pewnością miały znaczenie. Możliwe, że konsultacje są jednym z powodów, dla których park po otwarciu został dobrze przyjęty przez użytkowników”⁹. Zgodnie z danymi Urzędu Dzielnicy Praga-Południe wykorzystanie terenu wokół zalewu wzrosło dziesięciokrotnie¹⁰.

Całość przedsięwzięcia główny projektant ocenia słowami: „Cały proces projektowy powstawania „Parku nad Balatonem”, od konkursu, przez fazę projektową, nadzory na budowie, po uroczyste otwarcie, wspominam bardzo miło. Uważam, że park po dwóch latach eksploatacji spełnia podstawowe założenia projektowe, tzn. pełni funkcję „publicznego salonu” tej części osiedla Gólców, jednocześnie będąc ostoją dla dzikiego ptactwa i rezerwuarem zieleni w mieście”¹¹.

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ <http://dobrepraktyki.decdujmyrazem.pl/x/760749> (dostęp: listopad 2012).

¹¹ Cytat z korespondencji prowadzonej w listopadzie i grudniu 2012 r. pomiędzy Piotrem Hardeckim i autorem niniejszej pracy (materiał w posiadaniu autora).

3. Podsumowanie i wnioski

Realizacja parku przy uczestnictwie mieszkańców, przy aktywnym udziale projektantów, administracji samorządowej i przyszłych użytkowników na warszawskiej Pradze zaowocowała nie tylko stworzeniem dobrej i aktywnej przestrzeni publicznej. Z realizacją tą wiąże się wiele wartości niematerialnych, do których należy zaliczyć:

- zadowolenie i satysfakcję mieszkańców z projektu i jego realizacji,
- spadek skarg i uwag do Urzędu Dzielnicy,
- zmianę nastawienia do partycypacji wśród urzędników miejskich oraz mieszkańców¹².

Postacie partycypujące w projekcie (zarówno mieszkańcy, jak i przedstawiciele administracji), z początku raczej nieufni, miały sprzyjającą okoliczność, by w praktyce przekonać się o korzyściach płynących z tej metody przeprowadzania inwestycji przestrzennych w mieście. Mieszkańcy, którzy wynieśli z tego wydarzenia pozytywne wnioski i wspomnienia, w przyszłości chętniej wezmą udział w podobnych przedsięwzięciach, a także rozklamują ten sposób działania wśród swoich znajomych.

Godne podkreślenia jest odpowiedzialne i uczciwe podejście administracji w procesie konsultacji, która – świadoma zagrożeń, jakie są związane z poddawaniem pod konsultacje projektów odległych w czasie oraz niepewnych co do ich realizacji, uniknęła problemu. Zdaniem zastępcy burmistrza Pragi-Południe Adama Grzegorzówki: „Należy konsultować tylko wtedy, gdy efekty zostaną wykorzystane. Inaczej budzi to frustrację mieszkańców, a zamiast korzyści mamy konflikt”¹³.

Wśród oponentów partycypacyjnej metody prowadzenia inwestycji i projektowania architektoniczno-krajobrazowego słyhać głosy, że współdecydowanie mieszkańców, czyli w zdecydowanej większości osób bez przygotowania merytorycznego, jest szkodliwe dla projektu, zwłaszcza jeśli chodzi o jego stronę estetyczną i funkcjonalną. Przykład „Parku nad Balatonem” dowodzi bezzasadności tej tezy. Wypracowane przez społeczność lokalną idee dotyczące zagospodarowania przestrzeni publicznej zyskały formę nadaną przez profesjonalistę – architekta, który decydował o ostatecznym kształcie projektu. Wydaje się, że taki model prowadzenia inwestycji publicznej, zwłaszcza dotyczącej przestrzeni publicznej ważnej społecznie, jest optymalny. Ta sama idea może bowiem zyskać różne formy przestrzenne. Wypracowana i skonsultowana idea zagospodarowania przestrzeni „w warsztacie” twórcy uzyskuje formę, której dobre funkcjonowanie i poziom estetyczny gwarantuje przygotowany do tego projektant. Jego talent, doświadczenie i zmysł twórczy dopełniają wiedzę i oczekiwania mieszkańców co do projektowanego terenu, przekształcając przestrzeń. Przekształcenie to jest o tyle istotne, że odbywa się według wytycznych podyktowanych przez przyszłych użytkowników przy ich akceptacji oraz przy zachowaniu wszelkich zasad profesjonalnego projektowania architektoniczno-krajobrazowego. O jakości projektu i działającej już z powodzeniem realizacji świadczy fakt, że „Park nad Balatonem” został nominowany do nagrody European Prize for Urban Public Space 2012. Został zatem nie tylko polubiony przez użytkowników, ale również doceniony przez gremia zawodowe.

¹² <http://dobrepraktyki.decdujmyrazem.pl/x/760749> (dostęp: listopad 2012).

¹³ *Ibidem*.

Tytuł pracy, który mówi o parku miejskim jako wyrazie potrzeb społecznych, jest nieco przewrotny. Pokazuje to analiza powyższego przypadku. Jeżeli porównać ilość osób potencjalnie zainteresowanych tematem (ok. 50 000 mieszkańców do liczby przeszło 300 wypełnionych ankiet), to odsetek osób aktywnie uczestniczących w procesie (nie tylko informowanych, ale także komunikujących swoje pomysły i potrzeby „konsultowanie”) wynosi w przybliżeniu 0,6%. Nawet jeżeli dodać do tego osoby zainteresowane, ale biernie uczestniczące w procesie (czyli te, które będąc jedynie informowane o postępach prac, nie wyrażały swoich opinii „informowanie”), to należy stwierdzić, że na końcowy kształt koncepcji wpływ miała ograniczona i niereprezentatywna grupa mieszkańców. Trudno zatem mówić o rzeczywistym wyrazie potrzeb. Tym niemniej brak jakichkolwiek protestów, a wręcz entuzjastyczne przyjęcie rozwiązań projektowych i ostatecznego kształtu parku skłania do opinii, iż już sama inicjatywa zaproszenia mieszkańców do projektu oraz uczciwe informowanie o jego aktualnym stanie wpływa pozytywnie na akceptację.

Jak pokazuje przykład „Parku nad Balatonem”, zrealizowana forma parku jest pochodną opinii mieszkańców przetworzoną przez warsztat projektantów. Najważniejsze pomysły i potrzeby mieszkańców stały się znakomitymi wytycznymi do pracy architektów. Z kolei akceptacja przez mieszkańców i użytkowników koncepcji wyłonionej podczas konkursu i praktyczny brak dalszych uwag świadczą o tym, że:

- doszło do dobrego odczytania i równie dobrej odpowiedzi projektantów na potrzeby mieszkańców,
- największą rzeczywistą potrzebą mieszkańców był park w ogóle,
- idea włączenia mieszkańców w proces współuczestnictwa w projekcie wzmocniła jego akceptację.

Odnosząc niniejszy przykład do „drabiny partycypacji” Sherry Arnstein, należy stwierdzić, że przy obecnym stanie rzeczy odpowiedzialnie i uczciwie przeprowadzone informowanie oraz konsultacje są wystarczającymi szczeblami partycypacyjnymi. Nie zamyka to oczywiście drogi do próbowania bardziej aktywnego współuczestnictwa w sensie rzeczywistego partycypowania w kształtowaniu przestrzeni. Niniejszy przykład dowodzi jedynie, że przy spełnieniu pewnych warunków stopnie „informowanie” i „konsultowanie” są wystarczające do powodzenia procesu. Warunki te można określić następująco:

- występowanie obiektywnej potrzeby przekształcenia danego terenu w przestrzeń publiczną,
- merytorycznie dobre przygotowanie i przeprowadzenie procesu,
- odpowiedzialność podmiotów partycypujących w projekcie,
- brak podmiotów mających partykularny interes związany z danym terenem.

Niejako przy okazji przypadek ten dowodzi jeszcze jednej tezy. Wskazuje bowiem, jak bardzo tereny zieleni urządzonej – ogrody, parki, skwery itp. – potrzebne są w terenach mocno zurbanizowanych i jak znacząco mogą wpływać na humanizację tych przestrzeni¹⁴.

¹⁴ Por. A. Zachariasz, *On the value and valuation of gardens – on various aspects of gardens – „The purest of human pleasures”*, „Czasopismo Techniczne”, 5-A/2014, s. 9-34.

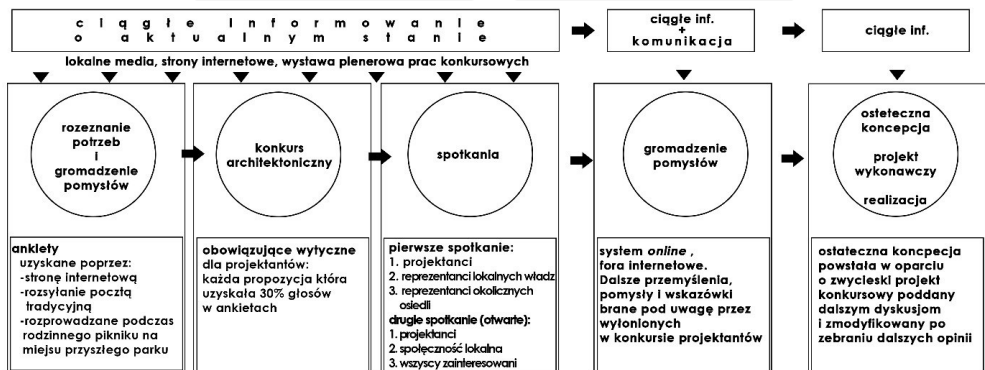
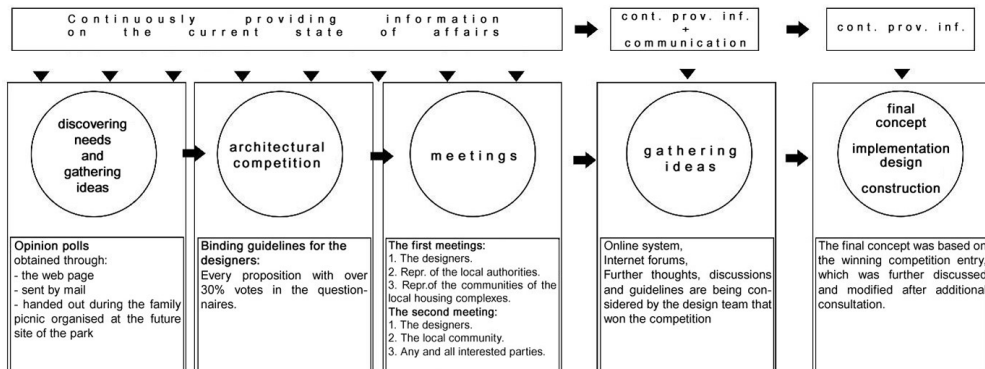
REFERENCES/LITERATURA

- [1] Arnstein S.R., *A Ladder of Citizen Participation*, JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969, p. 216-224.
- [2] Arnstein S.R., *Drabina partycypacji*, [in:] J. Erbel, Sadura P. (eds.), *Partycypacja. Przewodnik Krytyki Politycznej*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012, p. 12-39.
- [3] Hardecki P., Zinowicz-Cieplik K., *Park jako przestrzeń integracji społecznej*, [in:] *Kultura przestrzeni gminy*, J. Królikowski, B. Rothmiel, K. Juśkiewicz (eds.), Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2010, p. 74-80.
- [4] <http://dobrepraktyki.decdujmyrazem.pl/x/760749> (access: November 2012).
- [5] Zachariasz A., *On the value and valuation of gardens – on various aspects of gardens – „The purest of human pleasures”*, „Czasopismo Techniczne”, 5-A/2014, p. 9-34.
- [6] Zieliński M., *Aktywność społeczności lokalnych wobec chaosu przestrzennego w miastach*, „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury O/PAN w Krakowie”, Tom XLI, 2013, p. 183-195.
- [7] Zieliński M., *Wpływ czynników antropogenicznych na kształtowanie krajobrazu w kontekście procesów projektowych i partycypacji społecznej*, doctoral thesis developer at the Faculty of Architecture of the Cracow University of Technology, overseen by Prof. Ph.D. D.Sc. Eng. Wojciech Kosiński, Kraków 2013, p. 209.

III. 1. The Park at the Balaton in the Praga district of Warsaw, along with its immediate urban context. The vicinity of the park is a high intensity built environment (Source: www.maps.google.com)

II. 1. Park Nad Balatonem na warszawskiej Pradze z bezpośrednim otoczeniem urbanistycznym. Sąsiedztwo parku to zabudowa o wysokiej intensywności (Źródło: www.maps.google.com)

III. 2. Scheme illustrating the structure of carrying out the project

II. 2. Schemat obrazujący konstrukcję przeprowadzenia projektu

Ill. 3. The Park at the Balaton in Warsaw. The attractive views, the composition of the greenery and the elements of park architecture have been appreciated not only by residents and users, but by professionals as well

Il. 3. Park Nad Balatonem w Warszawie. Atrakcyjne widoki, kompozycja zieleni i elementy architektury parkowej zostały docenione nie tylko przez mieszkańców i użytkowników, ale także przez specjalistów